

کشور ما از دو گل دارد بهار
هم بهار و هم وقار و اعتبار
هر دو گل از باغ گل های رسول
هر دو گل از نسل زهرای بتول
آن یکی در شهر قم و آن یکی در مشهد
نام او معصومه و آن یکی نامش رضا
سائلانش بی نیاز عالمند
جیره خوارانش امیر و حاکمند
از رضا غیر رئوفی کس ندید
دست لطفش ناز آهو را خرید

اصول مداحی؛ ص ۵۹۲

واحد فرهنگی مدرسه علمیه امام خمینی (ره) - واحد خواهران

گردآورنده: دانش آموخته رقیه حامی

تهران-رباط کریم- ۱۳۹۶

● **ولادت تا شهادت امام علی بن موسی الرضا (علیه السلام)**
حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام در روز یازدهم ذیقعده سال ۱۴۸ هجری دیده به جهان گشود. مادر او بانویی با فضیلت به نام «تکتّم» بود که پس از تولد حضرت؛ از طرف امام کاظم علیه السلام «طاهره» نام گرفت.

کنیه او «ابوالحسن» و لقبش «رضا» است. او پس از شهادت پدر بزرگوارش در زندان بغداد (در سال ۱۸۳ هجری) در سن ۳۵ سالگی عهده دار مقام امامت و رهبری امت گردید.

مدت امامت حضرت بیست سال بود که ده سال آن معاصر با خلافت «هارون الرشید»؛ پنج سال معاصر با خلافت «محمد امین» و پنج سال آخر نیز معاصر با خلافت «عبدالله مأمون» بود.

امام تا آغاز خلافت مأمون در زادگاه خود شهر مقدس مدینه؛ اقامت داشتند ولی مأمون بعد از رسیدن به حکومت؛ حضرت را به خراسان دعوت کرد و سرانجام در ماه صفر سال ۲۰۳ هجری قمری در سن ۵۵ سالگی به شهادت رسید و در همان سرزمین به خاک سپرده شد.

سیره پیشوایان؛ ص ۲۶۷ و ۲۶۸

● **دعوت مأمون از امام علی بن موسی الرضا علیه السلام به خراسان**

مأمون با سیاست کاری امام را محترمانه دعوت کرد که همراه با بزرگان آل علی به مرکز (مرو) بیایند. امام از قبول دعوت مأمون خودداری کرد اما با مواجهه اصرار و تاکید های مأمون سرانجام با جمعی از آل ابی طالب به طرف مرو حرکت کرد. روزی که امام می خواست حرکت کند خاندان خود را گرد آورد و از آنان خواست تا برای او گریه کنند و فرمود: من دیگر به میان خانواده ام بر نخواهم گشت.

سیره پیشوایان ص ۴۷۷

در این حرکت کاروان امام از مدینه به مرو طبق دستور مأمون از راه بصره و اهوازو فارس بود. تا امام از مرکز تجمع شیعیان عبور نکند. ص ۴۷۸

موکب امام در روز دهم شوال به مرو رسیدند. امام مورد استقبال گروه کثیری از امراء و بزرگان آل عباس قرار گرفت و تمام وسایل رفاهی و آسایش در اختیار وی قرار گرفت که همگی به دستور مأمون بود. بعد از چند روز مذاکرات بین امام و مأمون آغاز شد؛ مأمون پیشنهاد کرد که خلافت را یکسره به حضرت واگذار نماید؛ اما امام از پذیرفتن این پیشنهاد بشدت امتناع کرد.

اما مأمون سر سخنان به قبول پیشنهاد ولایت عهدهی به امام رضا علیه السلام ادامه داد تا این که کار را به جایی کشاند که به او گفت

بخدا سوگند اگر این پیشنهاد را نپذیری تو را به جبر وادار به این کار می کنم. امام (ع) به ناچار پیشنهاد مأمون را پذیرفت. تنها دلیل پذیرفتن امام رضا علیه السلام برای ولایتهدی این بود که دید اگر امتناع کند نه تنها جان خود را از دست می دهد بلکه علویان و دوستانان حضرت نیز در معرض خطر واقع می شوند. بنابراین بر امام لازم بود تا هم جان خود و هم جان شیعیان و هواخواهان را از گزند برباهاند زیرا امت اسلامی به وجود آنان و آگاهی بخشیدنشان نیاز داشت.

● **نقش امام رضا علیه السلام در برابر امواج فکری بیگانه**

در شرایط خاص فکری و فرهنگی که بر جامعه آن زمان حاکم بود؛ وظیفه سنگینی را به دوش امام علی بن موسی الرضا علیه السلام گذاشت و آن امام بزرگوار که در این عصر می زیست و بخوبی از اوضاع خطرناک آگاه بود؛ دامن همت برکمر زد و انقلاب فکری عمیقی ایجاد کرد و فرمود: در برابر امواج سهمگین و تند باد خطرناک؛ اصالت عقیده و فرهنگ جامعه اسلامی را حفظ کرد و سرانجام این کشتی را با رهبری حکیمانه خویش از سقوط در گرداب خطرناک انحراف و التقاط رهایی بخشید.

● **مناظرات امام با پیروان ادیان و مکاتب**

گرچه مناظرات علی بن موسی الرضا علیه السلام فروان است ولی از همه مهم تر هفت مناظره است که عالم بزرگوار مرحوم شیخ صدوق در کتاب عیون اخبار الرضا آورده و مرحوم علامه مجلسی نیز در جلد ۴۹ بحار الانوار از کتاب عیون نقل کرده و در کتاب مسند الامام الرضا جلد دوم نیز آمده است این مناظرات عبارتند از:

۱. **مناظره با جاثلیق**

(جاثلیق: لفظی یونانی است به معنای رئیس اسقفها و پیشوای عیسوی؛ لقبی که به علمای بزرگ نصاری داده می شد.)

۲. **مناظره با رأس الجالوت**

(رأس الجالوت: لقب دانشمندان و بزرگان ملت یهود است)

۳. **مناظره با هریر اکبر**

(هریر اکبر یا هیرید اکبر لقبی است که مخصوص بزرگ زردشتیان بوده و به معنای پیشوای بزرگ و مذهبی و قاضی زرتشتی و خادم آتشکده)

۴. مناظره با عمران صابی

(عمران صابی: از مذهبی صائبین دفاع می کرد و صائبین گروهی هستند که خود را پیرو حضرت یحیی می دانند ولی به دو گروه موحد و مشرک تقسیم شده اند.

این چهار مناظره در یک مجلس و با حضور مأمون و جمعی از دانشمندان و رجال خراسان صورت گرفت.

۵. مناظره با سلیمان مروزی که مستقلاً در یک مجلس با حضور مأمون و اطرافیانش صورت گرفت. (سلیمان مروزی مشهورترین عالم علم کلام در خطه خراسان در عصر مأمون بود)

۶. مناظره با علی بن محمد بن جهم

(علی بن محمد بن جهم ناصبی و دشمن اهل بیت بوده است).

۷. مناظره با ارباب مذاهب مختلف در بصره

هریک از این مناظرات دارای محتوای عمیق و جالبی است که امروز هم با گذشت حدود دو هزار و دویست سال از آن تاریخ رهگشا و روشنگر و بسیار آموزنده و پر بار است.

سیره پیشوایان؛ ص ۵۱۷-۵۱۶-۵۱۵

● سفره همدلی

مردی از اهالی بلخ می گوید: در سفر خراسان با امام همراه بودیم. روزی سفره گستردند و همه خدمتگذاران و سپاهیان را بر سر آن سفره نشانند تا همگی باهم غذا بخورند.

فردی به امام عرض کرد: فدایت شوم بهتر است اینان بر سر سفره ای جداگانه بنشینند.

امام فرمودند: «ساکت باش پروردگار همه یکی است پدر و مادر در همه یکی است و پاداش هم به اعمال است».

● ساده زیستی

امام علی بن موسی الرضا علیه اسلام همواره سیره جدش را در زندگی پیش می گرفت و ساده می زیست.

فرش آن حضرت در تابستان حصیر و در زمستان پلاس بود. لباس او در خانه درشت و خشت بود اما هنگامی که در مجالس عمومی شرکت می کرد خود را می آراست و لباس های تمیز و مرتب و متعارف می پوشید.

● ادب و احترام

میهمانی بر امام علی بن موسی الرضا علیه السلام وارد شد و پاره ای از شب به گفتگو پرداخت که ناگهان چراغ دگرگون شد و می خواست خاموش شود.

میهمان برای ترمیم و اصلاح دست به کار شد اما امام رضا علیه السلام مانع شد و شخصاً آن را ترمیم و اصلاح کرد و فرمود:

ما خاندان رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم میهمانان خود را به کار نمی گیریم بلکه مقدم آن ها را گرامی داشته و از هیچ گونه ادب و نزاکتی نسبت به آن ها دریغ نمی ورزیم.

● جرعه معرفت

امام رضا علیه السلام فرمودند:

عقل شخص مسلمان تمام نیست مگر اینکه ده خصلت را دارا باشد:

۱. از او امید خیر باشد.

۲. از بدی او در امان باشد.

۳. خیر اندک دیگری را بسیار بشمارد.

۴. خیر بسیار خود را اندک بشمارد.

۵. هرجاجت از او خواهند دلتنگ نشود.

۶. در عمر خود از داشتن طلبی خسته نشود.

۷. فقر در راه خدایش از توانگری محبوبتر باشد.

۸. خواری در راه خدایش از عزت با دشمنانش محبوبتر باشد.

۹. گمنامی را از پرنامی خواهان تر باشد.

۱۰. احدی را ننگرد جز اینکه بگوید او از من بهتر و پرهیزگارتر است.

مبادا اعمال نیک را به اتکای دوستی آل محمد (صلوات الله علیه) رها کنید؛ مبادا دوستی آل محمد (صلوات الله علیه) را به اتکای اعمال صالح از دست بدهید زیرا هیچ کدام از این دو به تنهایی پذیرفته نمی شود.

بحار الانوار (ج ۷۸ ص ۳۴۸)

● گنبد طلا

درباره چگونگی شهادت امام رضا علیه السلام دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. در روایتی وارد شده که مأمون به یکی از خدمتکاران خویش دستور داده بود تا ناخن های دستش را بلند نگه دارد و بعد به او دستور داد تا دست خود را به زهر مخصوص آلوده کند و در بین ناخن هایش زهر قرار دهد و اناری را با دستان زهر آلودش دانه کند و او نیز دستور مأمون را اجابت کرد. مأمون نیز انار زهر آلود را خدمت حضرت گذارد و اصرار کرد تا امام از آن انار تناول کند اما امام امتناع کرد در نهایت امام به جبر مأمون قدری از آن انار مسموم را تناول فرمودند. بعد از گذشت چند ساعت حال امام دگرگون شد و صبح روز بعد در سحرگاه ۲۹ ماه صفر سال ۲۰۳ هجری قمری امام رضا علیه السلام به شهادت رسیدند.

و در روایت دیگری که اباصلت هروی (یکی از یاران و اصحاب امام علیه السلام) است؛ اینگونه آماده است:

اباصلت می گوید: در محضر امام رضا علیه السلام بودم به من فرمودند: فردا نزد این فاجر (مأمون) می روم اگر با سر برهنه بیرون آمدم با من سخن بگو و اگر با سر پوشیده آمدم با من سخن نگو.

فردای آن روز امام رضا علیه السلام لباس میهمانی بر تن کرد و در محراب عبادت نشست و منتظر ماند تا اینکه غلام مأمون آمد پیام او را رساند و حضرت را به دربار

مأمون احضار کرد؛ امام برخاست و به خانه مأمون رفت. من پشت سر امام رفتم تا اینکه حضرت را نزد مأمون دیدم. مأمون با اصرار انگور زهر آلود به امام هشتم علیه السلام داد و امام از خوردن آن امتناع کرد. ولی با اصرار مأمون سه دانه از آن انگور را خورد. امام در حالیکه عبا بر سر کشیده بود از دربار مأمون بیرون آمده و وارد خانه اش شد. اباصلت طبق دستور امام با او سخن نگفت. امام فرمود: در را ببندید در را بستم و امام رضا علیه السلام به بستر رفت و خوابید.

السلام ای حضرت سلطان عشق

یا علی موسی الرضا ای جان عشق

السلام ای بهر عاشق سرنوشت

السلام ای تنت باغ بهشت

اصول مداحی؛ ص ۱۹۵

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى عَلِيٍّ بِنِ مَوْسَى الرَّضَا الْمُرْتَضَى
الامامِ التَّقِيِّ النَّقِيِّ وَحِجَّتِكَ عَلٰى مَنْ فَوْقَ الْاَرْضِ
وَمَنْ تَحْتَ الثَّرَى، الصِّدِّيقِ الشَّهِيدِ، صَلَاةً كَثِيْرَةً
تَامَةً زَاكِيَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَوَاتِرَةً مُتْرَادِفَةً،
كَافِضِلٍ مَا صَلَّيْتَ عَلٰى اَحَدٍ مِنْ اَوْلِيَايَكَ

هدیه شما برای تولد آقا علی بن موسی الرضا علیه السلام باشد

ذکر یک صلوات

منابع:

- اصول مداحی و مصائب آل محمد جلد اول؛ مولف: اعظم السادات ناصری فرد
- سیره پیشوایان: نگرشی به زندگی اجتماعی- سیاسی و فرهنگی امامان معصوم (ع)؛ مهدی پیشوایی
- بحار الانوار؛ مولف: علامه مجلسی؛ جلد ۷۸؛

--	--	--